

Redactioneel

Met veel genoegen bieden de redactie en de uitgever van TvHO u, ter ere van het 25-jarig bestaan van het tijdschrift, dit jubileumnummer aan. In dit nummer staan we kort stil bij het ontstaan van TvHO en de ontwikkeling die het tijdschrift heeft doorgemaakt. *Bax* en *Moerkerke* blikken terug en beschrijven hoe de ontwikkeling van TvHO parallel is verlopen met een aantal ontwikkelingen die de laatste decennia in het hoger onderwijs hebben plaatsgevonden. Ook geven ze aan welke rol TvHO de komende jaren wil vervullen.

Terugkijken is nuttig en leerzaam, het zwaartepunt in dit jubileumnummer ligt echter op de toekomst. We hebben een aantal experts uitgenodigd hun visie te geven op toekomstige ontwikkelingen op een aantal actuele thema's van het hoger onderwijs. Wat denken ze dat er gaat gebeuren of wat zou er moeten gebeuren? Hoe gaat de toekomst eruitzien? De ene auteur heeft zich wat meer laten leiden tot wat hij/zij denkt dat er zou moeten gebeuren; de andere auteur is meer uitgegaan van de ontwikkeling vanuit huidige trends en de vertaling daarvan naar de komende jaren. Het verleden wordt door diverse auteurs gebruikt om na te gaan 'hoe het allemaal zo is gekomen' en in welke mate dit de speelruimte voor de toekomst bepaalt.

De vier thema's zijn achtereenvolgens: samenwerking tussen wo en hbo, internationalisering, leren en instructie en humanresourcesmanagement (HRM). Bij de laatste drie thema's reageert de tweede auteur op de bijdrage van de eerste auteur. En de student; wat zijn de kenmerken van de toekomstige student en hoe waarderen ze op dit moment hun afgeronde opleiding.

Samenwerking tussen wo en hbo

Dit eerste thema is tevens de grondslag van het ontstaan van TvHO. Over dit onderwerp zijn door de jaren heen regelmatig bijdragen verschenen en het onderwerp is nog steeds bijzonder actueel. *Noorda* neemt het verleden als uitgangspunt voor de toekomst vanuit de veronderstelling dat het verleden meer invloed heeft op de toekomst dan menigeen denkt. Hij vraagt zich af of het historisch gegroeide binaire systeem zal blijven overheersen. Hij constateert dat dit systeem te veel gericht is op homogeniteit in plaats van op de benodigde differentiatie. Of de behoudende trend zal winnen hangt volgens hem af van de mate van behoudzucht en imitatiedrang. Zijn we in staat ons te onttrekken aan deze macht der gewoonte, vraagt *Noorda* zich af. Hij ziet één factor daartoe in staat en dat is het verhogen van studiesucces van, met name, de bachelorfase.

Terpstra en *Van Braam* constateren dat we in ons land hechten aan het binaire stelsel en dat het onderscheid tussen hbo en wo vervangen is door het onderscheid tussen bachelor en master. Evenals bij *Noorda* wordt het belang van de bacheloropleiding benadrukt. Op de agenda voor de nabije toekomst zal dit een belangrijk onderwerp moeten zijn, evenals de aansluiting op de praktijk en innovatiegerichte vragen vanuit het bedrijfsleven (ook in de masteropleidingen). Hoogleraren, lectoren en docenten, zo stellen de auteurs, weten elkaar op de werkvloer goed te vinden; de opdracht voor

bestuurders ligt misschien niet in het vinden van vormen van samenwerking, maar ‘veel meer in het creëren en bieden van ruimte voor samenwerking tussen professionals die dagelijks met onderwijs en onderzoek bezig zijn’.

Van Hout gaat in op de gewijzigde context van het hoger onderwijs, waardoor institutionele samenwerking tussen wo en hbo vergemakkelijkt lijkt. Hij noemt de emancipatie van het hbo en de veranderende rol van de CvB's van universiteiten en illustreert dit aan de hand van de bestuursfusie tussen UvA en HvA. Toch constateert hij dat institutionele samenwerking nog uiterst beperkt is en wijst op die diepe wortels van het binaire stelsel. De druk op de binariteit zal volgens Van Hout de komende jaren toenemen. Hij licht dit toe aan de hand van drie ontwikkelingen: opkomst van onderzoek in hbo, druk op opleidingsrendementen die zal leiden tot verbreding van opleidingen en flexibilisering, en de voortgang in de bestaande samenwerking tussen hbo- en wo-instellingen. Hij pleit voor brede instellingen waarin zowel beroepsgerichte als wetenschappelijke trajecten worden aangeboden, met combinaties van beide.

Internationalisering

Een andere belangrijke ontwikkeling in de laatste decennia is het ontstaan van een zogenoemde Europese hogeronderwijsruimte. Door concrete afspraken op Europees niveau wordt de herkenbaarheid en uitwisselbaarheid van hoger onderwijs in Europa actief gestimuleerd. Maar gaat het ook echt wat worden met internationalisering van het hoger onderwijs? *Van der Wende* behandelt dit onderwerp in haar bijdrage aan de hand van vier scenario's van de OECD. Bij deze scenario's zijn twee dimensies gehanteerd: globaal versus lokaal en overheid versus markt. Welke rol deze dimensies gaan spelen, is sterk afhankelijk van de visie die men erop heeft en de beleidskeuzes die men op basis hiervan maakt. Daardoor wordt voorspellen bijzonder lastig. Van der Wende ziet een grote rol weggelegd voor onderwijsinstellingen in 'balancing globalization', de nodige balans tussen de economische en sociale aspecten van globalisering. Het Nederlands hoger onderwijs kan hierin, volgens Van der Wende, een veel grotere rol spelen dan het nu doet. Zij voorspelt, net als Noorda en Van Hout, toenemende diversiteit in opleidingen en, aansluitend bij Noorda, noodzaak tot niveauverhoging.

In zijn reactie op Van der Wende onderschrijft *Pilot* de mate van onvoorspelbaarheid van toekomstige ontwikkelingen, maar benadrukt hij ook dat internationalisering al gewoon begint te worden in het hoger onderwijs. Hij constateert wel dat er op dit moment grote verschillen zijn tussen studierichtingen in de mate waarin ze internationaal georiënteerd zijn. Binnen de bètawetenschappen en kunsten is al langere tijd sprake van een internationale context, met veel buitenlandse studenten en aio's en Engels als voertaal. Bij veel studierichtingen is sprake van een diversiteit in achtergrond van de studenten- en docentenpopulatie, die invloed uitoefent op de verschillende aspecten van het onderwijs. Studenten zijn mobieler en internationaler georiënteerd dan eerdere generaties. Hij verwacht dat de huidige ontwikkelingen zich voort zullen zetten en sluit af met een aanbeveling van de OECD dat het Nederlandse onderwijs flexibeler en ontvankelijker moet worden.

Leren en instructie

In de media is de afgelopen jaren een hevig debat ontstaan over het nieuwe leren. *Simons* analyseert in zijn bijdrage welke misverstanden dit debat hebben opgeleverd. Een deel van de misverstanden gaat over de aantoonbare werking van het nieuwe leren en verkeerde veronderstellingen die daarbij gehanteerd worden. In het debat wordt, volgens hem, het falen op allerlei terreinen te gemakkelijk toegeschreven aan nieuw leren. Hij gaat vervolgens in op een aantal aspecten van nieuw leren waar inmiddels wel voldoende genuanceerde onderzoeksresultaten beschikbaar zijn, maar die zich met name blijken te richten op de condities waaronder het nieuwe leren plaatsvindt. Zijn conclusie is daarom dat er veel te weinig onderzoek is naar de effectiviteit van het nieuwe leren. Tot slot geeft hij een aantal toekomstontwikkelingen, die volgens hem deels gebaseerd zijn op wishful thinking.

Elen reageert in zijn bijdrage op *Simons* en vat het recente debat over het nieuwe leren samen in twee bewegingen: verabsolutering en proceduralisering. In het debat verdwijnt de nuance snel en wordt de gewenste ontwikkeling vertaald in strikte regels, die niet meer nopen tot zelf nadenken. Hij pleit voor het werken aan sterke theorieën, gebaseerd op basisprincipes waarover wel consensus bestaat.

HRM

Ook het niveau van de docent staat momenteel volop in de publiciteit, meer negatief dan positief. *Schuiling* start zijn bijdrage met zijn eigen ervaringen op het gebied van personeelsontwikkeling, zowel in het onderwijs als in het bedrijfsleven. Hij concludeert dat, als zijn verhaal representatief is, het erg slecht gesteld is met de tijd die het onderwijs investeert in de ontwikkeling van zijn medewerkers. Ook in TvHO is dit onderwerp slechts sporadisch aan de orde geweest. *Schuiling* stelt dat de wijze waarop het werk is georganiseerd in hoge mate de leermogelijkheden en leermotivatie van medewerkers bepaalt, en pleit voor ontwikkelingsgericht HR in het onderwijs. Zijn wens voor de toekomst: een opleidingsarchitectuur voor alle medewerkers binnen een onderwijsorganisatie.

Poell sluit zich aan bij de conclusie van *Schuiling* dat zowel in de praktijk van het onderwijs als in de literatuur bijzonder weinig aandacht is voor personeelsontwikkeling. Hij vraagt zich af waarom dit zo is. Volgens hem besteden individuele medewerkers wel degelijk voldoende tijd aan de eigen ontwikkeling, maar mist het aan sturing en begeleiding van de kant van de organisatie. Hij voorziet de vijf suggesties van *Schuiling* van kritische kanttekeningen. Verder pleit hij voor personeelsontwikkeling hoog op de agenda en voor meer HRD in de onderwijsorganisatie.

De student

Wat kunnen we van de student verwachten de komende jaren? Zijn ze slimmer, sneller, socialer zoals *Boschma* en *Groen* beschrijven in hun boek *De generatie Einstein? Verste-gen* gaat in de boekbespreking in op de kenmerken van de aankomende generatie studenten, zoals door de auteurs onderzocht. Volgens de auteurs kijken ze anders tegen de wereld aan en leren ze op een andere manier dan eerdere generaties.

Hoe waarderen studenten hun opleiding na afstuderen? *Allen, Ramaekers* en *Van der Velden* van het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) presenteren in de Monitor onderzoeksresultaten die een bevestiging vormen van de opmerkingen die diverse auteurs in dit jubileumnummer maken over het niveau van de bacheloropleidingen in hbo en wo. Bijna de helft van de afgestudeerden waardeert de genoten opleiding als weinig uitdagend. In vergelijking met Europese landen scoort Nederland uiterst laag op het gemiddelde aantal studie-uren per week en intrinsieke studiemotivatie. De auteurs doen twee aanbevelingen: opleidingsprogramma's intensiever en uitdagender maken en differentiatie van opleidingstrajecten in het ho.

We sluiten dit nummer af met een uitnodiging aan u, als lezer, om te reageren.